

Sygn. akt V CZ 162/12

POSTANOWIENIE

Dnia 28 maja 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Anna Kozłowska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marian Kocon

SSN Marta Romańska

w sprawie z wniosku E. S.-F.
przy uczestnictwie W. F.
o podział majątku wspólnego,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 28 maja 2013 r.,
zażalenia uczestnika postępowania W. F.
na postanowienie Sądu Okręgowego w W.
z dnia 9 października 2012 r.,

**oddala zażalenie i pozostawia rozstrzygnięcie o kosztach
postępowania zażaleniowego Sądowi Rejonowemu w W.**

Uzasadnienie

W sprawie z wniosku E. S.-F. z udziałem W. F. o podział majątku wspólnego, Sąd Rejonowy, postanowieniem wstępnym z dnia 28 lutego 2012 r. ustalił, że w skład majątku wspólnego wnioskodawczynie i uczestnika wchodzi prawo użytkowania wieczystego czterech nieruchomości opisanych w sentencji tego postanowienia wraz z prawami do budynków oraz ustalił, że udziały byłych małżonków w majątku wspólnym są równe.

W uzasadnieniu Sąd Rejonowy stwierdził, że wnioskodawczynie domagała się objęcia postępowaniem o podział majątku nie tylko czterech nieruchomości opisanych w postanowieniu, a ponadto udziałów w pięciu spółkach handlowych, nieruchomości objętej księgą wieczystą nr [...], przedsiębiorstwa prowadzonego pod firmą V. W. F., wierzytelności pieniężnej w wysokości 3 516 000 zł przysługującej wnioskodawczynie i uczestnikowi w stosunku do V. sp. z o.o., samochodu campingowego oraz prawa użyczenia nieruchomości o wartości 4 800 000 zł. Przynależności tych składników oraz innych, wskazywanych przez wnioskodawczynie, do majątku wspólnego zaprzeczał uczestnik. Spór między byłymi małżonkami co do składu majątku wspólnego był więc przyczyną wydania postanowienia wstępnego.

W apelacji wniesionej przez wnioskodawczynie od tego postanowienia zarzuciła ona brak objęcia rozstrzygnięciem innych wskazywanych przez nią składników majątkowych. Postanowieniem z dnia 9 października 2012 r. Sąd Okręgowy uchylił w punkcie I (ustalającym skład majątku wspólnego) zaskarżone postanowienie i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu Sąd Okręgowy wskazał, że Sąd Rejonowy nie odniósł się do zgłoszonych w piśmie przygotowawczym wnioskodawczynie z dnia 28 września 2010 r. wniosków zmierzających do udowodnienia, że w skład majątku dorobkowego stron, poza wymienionymi w postanowieniu wstępnym prawami, wchodzi inne jeszcze prawa majątkowe w postaci prawa do lokalu mieszkalnego położonego w W. przy ul. R., garaży położonych w W. przy ul. R. oraz przy ul. S., a także nieruchomość gruntowa położona w gminie W. i samochód campingowy. Sąd

Okręgowy wskazał, że okoliczności podniesione przez skarżącą nie były przedmiotem ustaleń faktycznych i ocen prawnych Sądu Rejonowego. W konsekwencji, uzasadnienie postanowienia wstępnego nie wskazuje przyczyn, dla których Sąd pierwszej instancji składniki te pominął. Zdaniem Sądu Okręgowego, uchybienia takie uzasadnia wnioski o nierozpoznaniu przez Sąd Rejonowy istoty sprawy (art. 386 § 4 k.p.c.). Ponadto, Sąd Okręgowy podzielił część pozostałych zarzutów zawartych w apelacji wnioskodawczyni i udzielił Sądowi Rejonowemu wskazówek co do dalszego postępowania.

W zażaleniu na postanowienie Sadu Okręgowego, uczestnik zarzucił, że zapadło ono z naruszeniem art. 386 § 4 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. i wniósł o jego uchylenie w całości i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Podstawę zażalenia stanowi art. 394¹ § 1¹ k.p.c., zgodnie z którym, zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje w razie uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

W pierwszej kolejności pojawia się pytanie o zakres kognicji Sądu Najwyższego w postępowaniu zażaleniowym wszczętym z powodu kasatoryjnego orzeczenia sądu drugiej instancji. Wychodząc z założenia, że przewidziane w powołanym przepisie zażalenie nie konkuruje ze skargą kasacyjną, należy przyjąć, że kognicja Sądu Najwyższego, tu jako sądu zażaleniowego, jest zredukowana wyłącznie do dokonania oceny, czy istniała formalna, procesowa podstawa do uchylenia zaskarżonego orzeczenia i przekazania sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania, bez możliwości wdawania się w merytoryczne podłoże samej sprawy. Sąd Najwyższy rozpatrując zatem zażalenie, sprawdza jedynie, czy rzeczywiście doszło do nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo, że wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości (art. 386 § 4 k.p.c.), bądź też, że miała miejsce nieważność postępowania (art. 386 § 2 k.p.c.). Innymi słowy, Sąd Najwyższy dokonuje, w ramach zażalenia złożonego na podstawie art. 394¹

§ 1¹ k.p.c., sprawdzenia prawidłowości stanowiska sądu drugiej instancji w ściśle określonym zakresie, a podłożem merytorycznym toczącego się między stronami sporu zajmuje się tylko w kontekście ewentualnego naruszenia art. 386 § 4 k.p.c.

Artykuł 394¹ § 1¹ k.p.c. na podstawie odesłania zawartego w art. 13 § 2 k.p.c. ma odpowiednio zastosowanie także do postanowień orzekających co do istoty sprawy w postępowaniu nieprocesowym. Oznacza to zatem, że i w postępowaniu nieprocesowym Sąd Najwyższy rozstrzygając o zażaleniu złożonym na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c. kontroluje jedynie czy sąd odwoławczy prawidłowo zakwalifikował określoną sytuację procesową jak odpowiadającą przyjętej podstawie orzeczenia kasatoryjnego (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 5 grudnia 2012 r., OSNC 2013, nr 5, poz.68; z dnia 17 stycznia 2013 r., III CZ 2/13, niepubl.).

Orzeczenia wydawane w sprawach działowych - a do takich zaliczyć należy sprawę o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami – mają szczególny charakter. W tych sprawach sąd z urzędu ustala skład i wartość majątku ulegającego podziałowi (art. 684 k.p.c.) oraz rozstrzyga spory o prawo żądania dokonania podziału i o prawo własności poszczególnych przedmiotów (art. 685 k.p.c.), jak również wzajemne roszczenia współwłaścicieli (współspadkobierców) z tytułu posiadania rzeczy (art. 618 k.p.c.). Jak podkreśla się w literaturze, w takim wypadku, gdy z mocy przepisu szczególnego sąd w pewnym zakresie orzeka z urzędu, w sentencji postanowienia działowego zamieszcza jedynie rozstrzygnięcia pozytywne i to także wtedy, gdy uczestnik postępowania zgłosi wniosek o rozstrzygnięcie spornego zagadnienia, np. przynależności danego przedmiotu do dzielonej masy majątkowej. Jeżeli sąd taki wniosek, należący do kategorii zagadnień rozstrzyganych z urzędu, rozstrzygnął w inny sposób niż zgłoszony we wniosku, nie zamieszcza negatywnego rozstrzygnięcia w postanowieniu, a jedynie omawia je w uzasadnieniu postanowienia. Oznacza to, że wniosek w całości lub części nie został uwzględniony (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 17 września 1969 r., III CZP 70/69, OSNC 1970, nr 6, poz. 96; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28 kwietnia 2010 r., III CZP 9/10, OSNC 2010, nr 10, poz. 136).

Powyższe odnosi się oczywiście do rozstrzygnięcia zawartego w postanowieniu wstępnym ustalającym skład majątku dorobkowego (art. 685 w związku z art. 567 §3 k.p.c.). Sąd, wydając postanowienie wstępne dotyczące kwestii wskazanych w art. 685 k.p.c., rozstrzyga ostatecznie i w całości zaistniałe spory o to, czy pewne przedmioty należą do majątku wspólnego. Jeżeli postanowienie takie zostało wydane dlatego, że istniał spór, czy dany przedmiot należy do majątku wspólnego, czy też do majątku osobistego któregoś z małżonków, sąd - uznając, że należy on do majątku wspólnego - umieszcza o tym rozstrzygnięcie pozytywne w postanowieniu wstępnym, zaliczając sporny przedmiot do majątku wspólnego. Jeżeli natomiast uznaje, że sporny przedmiot wchodzi w skład majątku osobistego jednego ze współmałżonków, wobec czego nie wchodzi w skład majątku wspólnego, nie musi zamieszczać rozstrzygnięcia negatywnego w sentencji postanowienia. Konieczne jest jednak by sąd dał temu wyraz w uzasadnieniu postanowienia, o ile jest ono sporządzane. Brak natomiast w uzasadnieniu postanowienia wstępnego jakiegokolwiek wzmianki tłumaczącej brak wymienienia spornego przedmiotu w sentencji postanowienia każe wnioskować, że sąd nie rozstrzygnął zaistniałego sporu.

Sąd Okręgowy trafnie zauważył, że Sąd Rejonowy w uzasadnieniu postanowienia wstępnego z dnia 28 lutego 2012 r. nie odniósł się w żaden sposób do twierdzeń wnioskodawczynie, że określone nieruchomości lokalowe i gruntowe, niewymienione w sentencji postanowienia wstępnego, należą do majątku wspólnego wnioskodawczynie i uczestnika (na marginesie należy zauważyć, że Sąd Rejonowy – inaczej niż twierdzi Sąd Okręgowy – wskazał motywy, które skłoniły go do uznania, że samochód campingowy nie wchodzi w skład majątku wspólnego). Zaakceptować przeto należy stanowisko Sadu odwoławczego, że Sąd Rejonowy nie rozstrzygnął w żaden sposób sporu pomiędzy wnioskodawczynią i uczestnikiem o to, czy te przedmioty należą do majątku wspólnego. Tym samym, postanowienie wstępne wydane przez Sąd Rejonowy nie spełniło swojej funkcji – miast całościowego, zawiera jedynie częściowe rozstrzygnięcie sporu pomiędzy stronami postępowania o to, jakie przedmioty należą do ich majątku wspólnego. Należy zatem przyjąć, że przyczyna uchylenia postanowienia Sądu Rejonowego

odpowiada sytuacji z art. 386 §4 k.p.c., to jest sytuacji określonej jako „nierozpoznanie istoty sprawy”.

W świetle powyższego, nie znajdując podstaw do uznania za trafny zarzutu naruszenia art. 386 § 4 w związku z art. 13 §2 k.p.c., Sąd Najwyższy na podstawie art. 394¹ § 3 w związku z art. 398¹⁴ w związku z art. 108 § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji.